

Torben Arboe er redaktør på Jysk Ordbog og næstformand i Foreningen Thybomål.

Christian Bo Hansen er cand.scient.pol., cand.jur. et art., lektor emer., Odense, Aarhus og Københavns Universiteter, formand for Foreningen Thybomål.

Torben Arboe og Christian Bo Hansen:

Miniordbog over thybomålet – en opfordring til indsendelse af dialektord

Foreningen Thybomål har nu eksisteret i tre år, og i bestyrelsen har man et ønske om at udgive en ordbog over den thylandske dialekt. I første omgang har man hentet ord og udtaleformer hos tre sydthy'ske digtere, Jens Søe, Hans Bakgaard og Gunnar Nielsen-Refs. Udgangspunktet har været ordforklaringerne i Nielsen-Refs' bøger *En sære mennesk* (1978), *Folk æ håår mødt* (1980) og *Om folk å wejstenvinn* (1984). Her oversættes fx *jenle* til 'alene', *dætter* til 'datter' og *gjaar* til 'gerne' (førstnævnte værk s. 78). Christian Bo Hansen har herudfra udarbejdet en liste, der først nævner det rigsdanske ord og derpå det thylandske; for de tre eksempler bliver det altså i rækkefølgen: *alene* = (Thy:) *jenle*, *datter* = *dætter*, *gerne* = *gjaar*. I de 3 bøger af Nielsen-Refs er der tilsammen ca. 300 ordforklaringer fra thybomål til rigsdansk. Fra Jens Søe: *Tak for æ Bro* (1939) er derpå udvalgt og oversat ca. 850 ord; de er indgået på samme måde i ordlisten, hvilket har givet fx ordene: *båd* = (Thy:) *bued*, *holm* = *hvolm*, *pløjede* = *pløved*. Endvidere er inddraget et langt digt af Hans Bakgaard, *Vildsunds Marken* (dvs. marked) (1956); det har givet bl.a. ordene: *løb løbsk* = (Thy:) *låbsked*, *nat* = *næt*. Dermed er ordlisten fra rigsdansk til thybomål nået op på ca. 1300 ord og udtaleformer, herunder bøjningsformer.

Denne ordliste kan bruges, hvis man vil skrive på thybomål ud fra rigsdansk; den er altså af typen *konstruktionsordbog* ligesom tosprogsordbøger fra modersmål til fremmedsprog, fx Dansk-Engelsk ordbog. Hvis man derimod blot ønsker at forstå thybomålet i de nævnte digte, har man brug for en ordliste med thy-ordene anført alfabetisk

med oversættelse af de enkelte former ligesom i ordforklaringerne hos Nielsen-Refs ovenfor, altså i princippet en *receptionsordbog* ligesom fx Engelsk-Dansk ordbog. En sådan ordliste har Torben Arboe derpå udarbejdet ved at ”vende” den første ordliste, så dialektformerne kom til at stå først og blev anført i alfabetisk orden. Det har naturligvis krævet en mængde omflytninger i ordlisten, fx kommer nogle af ovennævnte ord til at stå i rækkefølgen: *bued* = (rigsdansk:) *båd*, *dætter* = *datter*, *jenle* = *alene*, *låbsked* = *løb løbsk*.

Disse to ordlister er samlet i *Miniordbog over thybomålet*, som udsendes sammen med foreningens årsskrift 2016. Udsnit af de to ordlister fra afsnittene B-, K-, L- og S- ses på s. 25.

I udsnittene ses fx, at thybomålet har lydformerne *bojen* = bundet og *stajen*, *stajn* = stået, dvs. udtale af *-nd-* som *-j-* efter bagtungevokal (*-o-*) hhv. efter *-a-* (idet *staj(e)n* er participium af verbet *stande*), en karakteristisk nordvestjysk udtale, som er nærmere omtalt og eftervist på atlaskortet K 4.4 i Jysk Ordbog (www.jyskordbog.dk). Videre ses i formerne *kyk'er* = køer og *lykk* = læ (eller mere direkte oversat: ly) eksempler på det såkaldte ”klusilspring”, dvs. at der ”springer” en klusil, her *k*, ind i udtalen af de høje vokaler *i*, *y*, *u*, et forhold, som er nærmere beskrevet på Jysk Ordbogs atlaskort 2.1. Formen *brier* = vrider er et eksempel på, at *vr-* i forlyd i Thy udtales *br-*. For vokaler ses, at thybomålet har *-v-* i stedet for *-i-* i *lyv* = liv, og at *y* erstatter *ø* i andre forbindelser som *kyeb* = købe, *kyer* = køre, *kykken* = køkken. Går vi til de særlige ord i dialekten, ser vi først *bojil* = gilde, et ord, som forklares nærmere i artiklen *bojel* i Jysk Ordbog. Desuden ses, at stald i Thy hedder *støld*, og at ‘stille i snakken’ på thybomål kan gengives ved *tolle*, et ord, der i gammeldags rigsdansk findes som *tålig* i betydningen ‘tålmodig’ mv. (jf. *Ordbog over det Danske Sprog*).

Der kan gøres flere interessante iagttagelser om ord og udtaleformer i thybomålet blot i udsnittene af miniordbogen her, og gennemgår man alle dens ca. 35 sider, får man et godt indblik i en central del af dialektens ordforråd så vel som dens lydlige, udtalemæssige forhold. Men hensigten er først og fremmest at give foreningens medlemmer og andre inspiration til at indsende mange flere thylandske ord og udtryk, som bør medtages i en større Thy-ordbog. Foreningen vil nemlig arbejde videre med ordbogsprojektet ved at inddrage dels Hans

Bakgaards øvrige dialektale digte, dels andre digtere og forfattere fra Thy, bl.a. Jens Kirk: *Nae i æ Thue* (1949) fra Nordthy og J. Bundgaard: *Fræ Baaer aa te gyvt Mand* (1924) fra Thyholm. Man ser altså mini-ordbogen som en basis, der kan bygges videre på, så der senere (måske allerede i 2017) kan udgives en mere omfattende ordbog over thybomålet, inklusive ord og udtaleformer indsendt af medlemmerne og andre personer med kendskab til dialekten.

Miniordbogen kan rekvireres fra: foreningenthymbomaal@gmail.com

Ord, udtryk og udtaleformer til en udvidet thy-ordbog ønskes sendt til samme adresse.



Udsnit af **Miniordbog over thybomålet:***Fra thybomål til rigsdansk*

bojen: bundet
 bojil: gilde
 bovser: bukser
 bowr: bord
 breend: brænde
 brier: vrider
 brinner: brænder
 broeg: bruge

kyeb: købe
 kyer: køre; k. ront: køre rundt
 kyr: køre; k. ed: køre det:
 kyer: køer
 kyk'er: køer
 kykken: køkkenet
 kyrr: køre

lot: lukket
 louw: lue
 lovv: love
 luer: huer
 lysst: lyste
 lyed: lød; l. ill: lød grimt
 lykk: læ
 lyv: liv
 ly: lyde

spåed: sparet
 spån: spåner
 stadde: stædig; blywwer s.
 staeds: stads
 staer: større
 stajen: stået; er s.: har stået
 stajn: stået
 stannes: repareres

Fra rigsdansk til thybomål

bonden: æ buenn
 bord: bowr
 borte: henn
 brand: brånd
 brev: brøv
 brudt: brødt
 bruge: broeg
 bruger: broger

købe: kyeb
 købe: køebb
 køer: kyer
 køer: kyk'er
 køkkenet: kykken
 køre det: kyr ed
 køre rundt: kyer ront

lukke: stænng
 lukket: lot
 lunger: långer
 luskede: losked
 lyde: lyy
 lyste: lysst
 læ: lykk
 lægges: pottes
 lægte: latter

stald: støl
 stalden: æ støll
 stanghest: stånghejst
 station: stasjon
 sted: ste
 sted: stejj
 steder: steer
 stemme: stemm
 stille i snakken: tolle